

Vývoj státního uspořádání v Evropě

Podoba vnitřního uspořádání Evropy se měnila od počátku dějin. Srovnáme-li jen současnou Evropu s tím, jak vypadala např. před Velkou francouzskou revolucí, zaznamenáme za těchto necelých 230 let několik zásadních proměn. Za základní princip současného uspořádání Evropy je přitom považován princip etnický, a to i přesto, že v jednotlivých dějinných obdobích jejího formování hrál různě důležitou roli. Posuny hranic států a vznik nových je ale právě ve zmíněném období spjat s etnickou identitou poměrně pevně.

19. století a začátek 20. století

Typickým znakem Evropy 19. století (po r. 1815) je budování tzv. moderních národních států na základě společného historické vědomí a etnické identity. Etnické skupiny uvnitř politických zřízení té doby se sdružují a usilují o své osamostatnění. Vznikají tak národní hnutí spojené často s etnickými konflikty – ne vždy však nutně násilnými. Jedním z prvních je např. boj Řeků za svobodu ve 20. letech 19. st., díky němuž se Řekové stali prvním národem v Osmanské říši, který získal vlastní nezávislý stát. Probíhá také baskické a katalánské národní hnutí ve Španělsku, zde se však nepodaří vytvořit zcela samostatné státy. Vzniká Nizozemské a Belgické království.

Etnický princip byl srozumitelným a díky společnému jazyku do všech vrstev snadno proniknutelným jednotícím prvkem. Tato nová kolektivní identita přitom kladla důraz především na společné kořeny a cit. Jako taková se projevila již v revoluci v letech 1948-49, v rámci níž také došlo k prvním snahám o vnitřní sjednocení v Německu a v Itálii, na jejichž území do té doby existovaly pouze menší státní celky. V obou případech šlo o pokus neúspěšný a k finálnímu sjednocení došlo až v r. 1871 (Itálie sjednocena již 1866, 1871 připojen Řím). V 80. letech 19. století pak vznikají první nezávislé balkánské státy – Srbsko, Rumunsko, Černá Hora a Bulharsko.

Princip práva národů na sebeurčení se prolíná i zbytkem 19. století a vrcholí v období 1. světové války. Po jejím skončení se radikálně mění podoba Evropy a vznikají desítky nových států včetně Československa. Ve výsledku však nejde o vznik jen čistě národních států vytvořených na *etnickém principu*, ale především o vznik států, jejichž rozloha a hranice odpovídají zájmům vítězných mocností. Uplatněn byl tedy převážně *princip politický*, který v kombinaci s trvalými požadavky na sebeurčení národů a argumenty historického státního práva zasel příčinu budoucích konfliktů. Na území nově vzniklých států se tak totiž ocitly početné národnostní skupiny v postavení menšin, které však inklinovaly ke svým „mateřským“ národům v sousedních zemích (viz postavení Němců v ČSR, ve 20. letech tvořili 1/3 obyvatel ČSR). Etnicita a problematika národnostních menšin se tak stává klíčovým tématem meziválečného období.

2. světová válka a další vývoj

Podpisy Mnichovské dohody s sebou přineslo další změny na mapě Evropy a následně dlouhá válečná léta, během nichž byly cíleně likvidovány miliony Židů i Romů. Rozložení moci po skončení války vedlo k vytvoření východního bloku, kde národnostní problémy dále jakoby neexistovaly. Byly jednoduše potírány, či vyřešeny etnickými čistkami podobnými vyhnání sudetských Němců z československého pohraničí. Na západě Evropy se potýkalo s problémy např. Španělsko (Baskové) či Velká Británie (Severní Irsko). Řada z těchto problémů má své pokračování i v současnosti. Na severu Portugalska se vyděluje výrazná etnografická skupina Galicejců, neusilují však o samostatnost.

Po pádu železné opony v roce 1989 došlo v průběhu 90. let k rozpadu dvou východoevropských federací (ČSR – 2 státy, Jugoslávie – 6, dnes již 7 států) a Svazu sovětských socialistických republik (15 států). Komunistickými vládami popírané a potlačované etnické tlaky tak vyvěraly na povrch a na světě byl vážný a krvavý válečný konflikt mezi státy bývalé Jugoslávie. Etnicita a nacionalismus se tak staly ke konci 20. století opět klíčovými celospolečenskými tématy a mapa Evropy zaznamenala zatím poslední významné změny státního uspořádání.

Poznámky: